

היום נלמד בעזרת ה'

עבודה זרה דף כט

תנו רבנן המקיז דם לא יאכל חגב"ש: והברייתא מבארת את הראשי תיבות הללו. לא חלב ולא גבינה ולא בצלים ולא שחלים.

אם אכל: ואם הוא כן אכל מה יעשה? אמר אב"י שיקח רביעית של חומץ ורביעית של יין ויערבב אותם וישתה. וכאשר הוא הולך להתפנות בשדה מחוץ לעיר, שלא יתפנה לכל צד שירצה, בגלל שלצואה הזו יש ריח קשה והרוח תביא את הריח לעיר. אלא יתפנה למזרחיה של עיר, כי רוח מזרחית אינה חזקה.

א"ר יהושע בן לוי מעלין אונקלי בשבת. שאלה: מאי אונקלי? תשובה: אמר רבי אבא איסתומכא דליבא: אונה שכנגד הלב, ולפעמים היא נכפפת לצד פנים ומעכבת את הנשימה.

מאי אסותא? מה הרפואה לכך? תשובה: מייתי כמונא כרוינא וניניא ואגדנא וציתרי ואבדתא: יקח את הצמחים הבאים. **כמונא כרוינא** = כמון בכמות כף אגרון, **וניניא** = מנטה, **ואגדנא** = לענה, **וציתרי** = צתרה, **ואבדתא** = איזוב. ועכשיו -

לליבא - בחמרא. וסימנך "ויין ישמח לבב אנוש": לאסתומכא של הלב, ישתה את הצמחים הללו מעורבים ביין. ויש לדבר סימן לזכרון מהפסוק "ויין ישמח לבב אנוש".

לרוחא - במיא. וסימנך "ורוח אלהים מרחפת על פני המים": לשחפת שבאה מחמת רוח, יערבב אותם במים וישתה.

לכודא - בשיכרא. וסימנך "וכדה על שכמה": למחלה של אשה בלידה, יערבב בשיכר וישתה.

רב אחא בריה דרבא: שחק את כל הצמחים הללו, ולקח 'מלא חמש אצבעתיה' כלומר מלא כף ידו ושתה. רב אשי שחק כל צמח לחוד, ולקח 'מלא אצבע גדולה ומלא אצבע קטנה' כלומר עם האגודל והזרת ביחד.

אמר רב פפא: אני עשיתי את על התרופות הללו ולא התרפאתי, עד שאמר לי אותו ישמעאלי - תביא כד חדש ותמלא אותו במים, ותשים בו מלא כף דבש, ותשאיר אותו תחת הכוכבים כלילה בחצר, ולמחרת תשתה את המים. עשיתי כך והתרפאתי.

תנו רבנן - ששה דברים מרפאין את החולה וכו'.

ומי סיסין יבישה - מים ששורים בהם צמח 'סיסין' יבש. **וקיבת** - קיבה של בהמה. **והרת** - רחם של בהמה. **ויותרת הכבד** - סרעפת.

עשרה דברים מחזירין את החולה לחוליו וכו'.

*

למדנו במשנה - ואין מסתפרין מהן בכל מקום:

ת"ר ישראל המסתפר מעובד כוכבים וכו': הגמרא מבארת את הבריי"תא -

אמר מר - ישראל המסתפר מעובד כוכבים רואה במראה.

קושיא: היכי דמי? איך מדובר? אם הוא מסתפר ברשות הרבים, מדוע הוא צריך מראה (הרי מותר להסתפר ברה"ר כדעת חכמים)? ואם הוא מסתפר ברשות היחיד (שאסור להסתפר שם מחשש סכנה) מה עוזרת לו מראה?

תירוץ: לעולם ברה"י וכיון דאיכא מראה מתחזי כאדם חשוב: מדובר ברשות היחיד. והמראה עוזרת לו, כי כשהגוי רואה שהוא מסתכל במראה ומקפיד על התספורת שתהיה מקצועית, הוא מבין שכנראה הוא אדם חשוב והוא מפחד להרוג אותו.

רב חנא בר ביזנא: הלך להסתפר אצל גוי בשבילי דנהרדעא מחוץ לעיר. אמר לו הגוי 'חנא חנא! כמה יפה הצוואר שלך לחתוך אותו בתער שלי'... אמר רב חנא לעצמו זה היה מגיע לי כי עברתי על דברי רבי מאיר שאסר להסתפר ברה"ר.

קושיא: ואדרבנן לא עבר? וכו': וכי הוא לא עבר גם על דברי רבנן? הרי רבנן התירו להסתפר אצל גוי רק ברה"ר, וכאן זה היה רה"ר. תירוץ: **והוא סבר שבילי דנהרדעא**

כיון דשכיחי רבים כרה"ר דמו: רב חנא סבר שכיין שמצויים עוברים ושבים כל הזמן שם, זה נחשב כרה"ר. ולכן הוא אמר שהוא עבר רק על דברי רבי מאיר.

הברייתא אמרה - ועובד כוכבים המסתפר מישראל כיון שהגיע לבלוריתו שומט את ידו:

וכמה? כמה הוא מתרחק מהבלורית? התשובה - שלוש אצבעות לכל צד. כי הגוי מגדל את הבלורית לע"ז, ולכן היהודי צריך להזהר שהוא לא יעצב ויתקן לו את הבלורית.

אמר רב חנינא בריה דרב איקא שפוד שפחות וכו': אלו הן שמות של הלכות במסכתות שונות. שלוש מתוכן פירש רב מלכיו (שפוד, שפחות, וגומות). ושלוש פירש רב מלכיה, אחת מהן היא 'בלורית' הנ"ל (בלורית, אפר מקלה, גבינה).

רב פפא אמר מתניתין ומתניתא רב מלכיא: רב פפא חולק על רב חנינא בדבר אחד, שאת הדין של 'שפחות' לא אמר רב מלכיו אלא רב מלכיה. ואם כן רב מלכיו אמר רק שני דברים ורב מלכיה אמר ארבעה.

טעם הדבר, כי ארבע הלכות מתוך שש ההלכות הנ"ל, נאמרו במשנה או ברייתא (= מתניתא), ואותם אמר רב מלכיה. ואילו שתי ההלכות האחרות נאמרו רק בגמרא (= שמעתתא) ואותם אמר רב מלכיו.

והסימן לדבר מי אמר מה, רב מלכיה ששמו דומה למלכתא (שמו הוא לשון נקבה וגם מזכיר את המילה 'מלכה') אמר את המתניתא (= הברייתא), שהיא כמלכה ביחס לשמעתתא (= הגמרא), כי אנו מקשים מברייתא על דברי הגמרא. אבל רב מלכיו אמר את שתי השמועות שנאמרו בגמרא.

מאי ביניהו: מה ההבדל בין רבי חנינא לבין רב פפא? התשובה - 'שפחות'. שלדעת רבי חנינא אמר זאת רב מלכיו. ואילו לדעת רב פפא אמר זאת רב מלכיה, משום שזו משנה, ואת המשניות והברייתות אמר רב מלכיה.

משנה: והחומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחילתו יין: כלומר שהוא היה יין אצל העכו"ם ואח"כ החמיץ. אבל אם העכו"ם קנה חומץ מישראל אינו נאסר בהנאה, לפי שהטעם שיין עכו"ם נאסר בהנאה הוא שמא העכו"ם ניסך אותו לע"ז, ועכו"ם לא מנסך חומץ.

וחרס הדרייני: הגמ' תבאר שזהו חרס שכלוע בתוכו יין, וכששורה אותו במים יוצא ממנו היין הבלוע.

ועורות לבובין: עורות בהמה הקרועים כנגד הלב, שדרכם להוציא את הלב של הבהמה דרך קרע שבעור לעבודה זרה, וזה נאסר משום תקרובת ע"ז.

רשב"ג אומר בזמן שהקרע שלו עגול אסור, משוך מותר: לפי שלא עושים קרע משוך לע"ז.

בשר הנכנס לעבודת כוכבים מותר: כלומר שהעכו"ם רוצה להכניסו לבית ע"ז כדי להקריבו, והישראל לקח אותו כשהוא נכנס ולפני שיקריבו אותו. **והיוצא אסור מפני שהוא כזבחי מתים:** שהקריבוהו לע"ז והוא נאסר משום תקרובת ע"ז.

ההולכין לתרפות: למקום רחוק שעובדים בו ע"ז. **אסור לשאת ולתת עמהן:** לפי שהוא הולך ומודה לע"ז שלו. ועוד, שהוא קונה דברים לצורך תקרובת ע"ז. **והנאין מותרין:** והחוזרים משם מותר לשאת ולתת עמהם.

נודות (= עשויים מעור) **העובדי כוכבים וקנקניהן** (= מחרס), **ויין של ישראל כנוס בהן** (= נמצא בתוכם), **אסורין, ואיסורן איסור הנאה דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים אין איסורן איסור הנאה,** אלא נאסר רק בשתיה.

החרצנים והזגין: פסולת של ענבים עם הגרעינים. **אסורין:** גם בהנאה.

המוריים: שומן של דגים. **וגבינת 'בית אונייקי':** שם הכפר. **אסורין ואיסורן איסור הנאה:** שמא עירב בו יין. אבל שאר גבינות מותרים בהנאה.

מפני מה אסרו גבינות עובדי כוכבים? כלומר מדוע לדעת רבנן גבינות של עכו"ם אסורות באכילה? והרי אין לחשוש שמא הגבינה עשויה מחלב של בהמה טמאה, לפי שחלב בהמה טמאה לא נעשה גבינה לעולם.

אמר לו מפני שמעמידין אותה בקיבה של נבילה: ענה לו רבי יהושע - מפני שמעמידים את הגבינה בתוך קיבה של נבילה (= ההפרשה של מיצי הקיבה 'מגבנת' את החלב), ולכן הגבינה נאסרת באכילה.

אמר לו והלא קיבת עולה חמורה מקיבת נבילה וכו': אמר לו רבי ישמעאל - והרי קיבה של בהמת עולה יותר חמורה מקיבת נבילה, שהרי הנבילה מותרת בהנאה

(ואסורה רק באכילה) ואילו עולה אסורה אפילו בהנאה ויש בה איסור מעילה, ואמרו חכמים שכהן ש'דעתו יפה' כלומר שלא קץ ומואס בחלב הנמצא בתוך הקיבה, בולע אותו כמו שהוא, ולא הודו לחכמים שהתירו זאת, אלא אמרו שלכתחילה לא נהנים ממנה (מחמת גזירה דרבנן) כיון שהיא קדשים, אבל אם נהנה ממנה לא חייב קרבן מעילה. נמצא שמעיקר הדין אין בה איסור מעילה כיון שהחלב הכנוס בתוך הקיבה אינו נחשב חלק מהקיבה, וא"כ גבינה שמעמידים אותה בתוך קיבת נבילה אין לנו לאוסרה באכילה.

אמר לו מפני שמעמידין אותה בקיבת עגלי עבודת כוכבים: ענה לו רבי יהושע - הטעם הוא מפני שמעמידים את הגבינה בקיבה של עגלי תקרובת ע"ז, ולגבי ע"ז אפילו הפרשה שאינה חלק מהקיבה אסורה, לפי שנוח לעכו"ם בהפרשה שבתוך קיבת העגל שבכך הוא נראה שְׁמֵן לכבוד הע"ז.

אמר לו אם כן למה לא אסורה בהנאה: אמר לו רבי ישמעאל - א"כ מדוע לא אסרו את הגבינה אפילו בהנאה כדין תקרובת ע"ז?

השיאו לדבר אחר: רבי יהושע לא רצה לגלות לו את הטעם האמיתי (= יבואר בגמ' מדוע), ולכן הוא העביר את השיחה לנושא אחר.

אמר לו רבי יהושע, ישמעאל [אחיי] היאך אתה קורא את הפסוק שבשיר השירים, האם "כי טובים דוֹדֶיךָ מיין", או "כי טובים דוֹדֶיךָ"? "דוֹדֶיךָ" לשון זכר, "דוֹדֶיךָ" לשון נקבה. אמר לו רבי יהושע "כי טובים דוֹדֶיךָ".

אם זה לשון זכר, הביאור בפסוק הוא שכנסת ישראל אומרת לקב"ה "כי טובים דוֹדֶיךָ מיין", ואם זה לשון נקבה, הביאור הוא שכנסת ישראל אומרת ישקני הקב"ה מנשיקות פיהו כי הוא אמר לי ש"טובים דוֹדֶיךָ מיין".

אמר לו רבי ישמעאל אין הדבר כן! שהרי הפסוק שלאחריו מלמד עליו שהוא לשון זכר, שנאמר "לְרִיחַ שְׁמִנֶיךָ טוֹבִים".

נמרא: יין מנלן? מנין שיון שניסכו אותו לע"ז אסור בהנאה?

מה זבח שהוקרב לע"ז אסור בהנאה, אף יין שניסכו אותו לע"ז אסור.

זבח גופיה מנלן? ומנין שזבח שהוקרב לע"ז אסור בהנאה?

ומת גופיה מנלן? ומנין שמת אסור בהנאה?

אתיא שם שם מעגלה ערופה: לגבי מות מרים נאמר "שם", וגם לגבי עגלה ערופה נאמר "שם", ואנו לומדים בגזירה שווה כשם שעגלה ערופה אסורה בהנאה כך מת אסור בהנאה.

והתם מנלן? ומנין שעגלה ערופה אסורה בהנאה? כפרה כתיב בה כקדשים: שנאמר בעגלה ערופה **"כִּפֹּר לְעִמָּךְ יִשְׂרָאֵל"**, ומכאן שעגלה ערופה דינה כקדשים האסורים בהנאה, ומת הוקש לעגלה ערופה, וזבחי ע"ז הוקשו למת, ויין נסך הוקש לזבח ע"ז, ומכאן שכולם אסורים בהנאה.

*

למדנו במשנה - והחומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחילתו יין:

קושיא: פשיטא! משום דאחמיץ פקע ליה איסוריה! מה החידוש בזה, וכי בגלל שהיין החמיץ פקע איסורו שהיה בתחילה? כלומר כיון שבהתחלה הוא היה יין נסך ונאסר בהנאה, פשוט שגם לאחר שהחמיץ נשאר אסור בהנאה.

תירוץ: אמר רב אשי: המשנה באה להשמיע לנו שישאל שהפקיד את החומץ שלו אצל עכו"ם, צריך רק חותם אחד (= חותם הסותם את פתח הכלי) ולא צריך חותם בתוך חותם (= חותם נוסף מעל החותם הסותם את פתח הכלי), כיון שהם לא מנסכים חומץ לע"ז, וכן אין לחשוש שמא הוא החליף את החומץ של היהודי בחומץ שלו (= כגון שהחומץ שלו גרוע מהחומץ של היהודי), שכיון שהכלי סתום בחותם אחד הוא לא טורח לשבור את חותמו של היהודי ולזייף חותם אחר.

*

אמר רבי אילעא: שנינו בברייתא, עכו"ם שהיה לו יין ובישלו, אסור בהנאה כיון שבהתחלה הוא היה יין רגיל.

קושיא: פשיטא! משום דאיבשיל פקע ליה איסורא! והרי זהו דבר פשוט, וכי בגלל שהוא בישל אותו פקע ממנו האיסור?

תירוץ: אמר רב אשי הא אתא לאשמועינן: רבי אילעא בא להשמיע לנו שדווקא יין שהעכו"ם בישלו אסור בהנאה, אבל אם ישראל בישל יין והפקיד אותו אצל

עכו"ם, אינו צריך חותם בתוך חותם, כיון שהם לא מנסכים יין מבושל, וכן אין לחשוש שמא הוא החליף את היין של היהודי ביין שלו (= כגון שהיין שלו גרוע מהיין של היהודי), שכיין שהכלי סתום בחותם אחד הוא לא טורח לשבור את חותמו של היהודי ולזייף חותם אחר.

*